

Assessment of Classroom Teachers' Perceptions of Teaching Social Studies Course

Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ*

Ümmühan ÖNER**

Ebru BOZPOLAT***

ABSTRACT. The aim of this study is to reveal classroom teachers' perception level of their efficiency to conduct social studies course. In this study both quantitative and qualitative methods were used. In quantitative section a 36-item five-point Likert-type scale, developed by the researchers, was used. In qualitative section an interview form including three semi-structured questions was used. Population of the study includes classroom teachers working in Elazığ and Sivas cities during 2009-2010 academic year. Sample consisted of fourth and fifth grade classroom teachers selected from 40 different primary schools selected from education regions of Elazığ and Sivas cities. There are totally 249 classroom teachers in the study. Frequency, percentage, mean score, standard deviation, one way Anova, and independent groups t test were used to analyze the data. Though results revealed that classroom teachers found themselves quite adequate in conducting social studies course, it was also determined that they sometimes had some problems during teaching social studies to the students. They also argued that some courses should be conducted by subject-matter teachers.

Key words: Social studies, social studies education, classroom teacher, teacher competency

SUMMARY

Purpose and Significance: Social studies as defined by NCSS (1994) is the integrated study of social sciences and humanities to promote civic competence and to help young people become good citizens. In social studies programs it is important for the students to understand, appreciate, and apply knowledge, processes and attitudes from academic disciplines such as history, sociology, geography and political sciences (NCSS, 2010). To realize that aim social studies should be taught in a way that is consistent with general trends of effective teaching. Social studies should be taught in rich and flexible learning environments that are meaningful for the students. In this sense, teaching social studies effectively necessitates teachers to have professional experience and education through the graduate level which is appropriate both to the content and goals of social studies. The purpose of this study is to explore 4th and 5th grade classroom teachers' perceptions of conducting social studies course. It was aimed to see if there were any statistically significant differences among the teachers' views toward conducting social studies course in terms of gender, seniority, school, grade level and city variables.

Methods: This study is both qualitative and quantitative research that aims to determine 4th and 5th grade classroom teachers' perceptions of conducting social studies courses effectively. The sample of the study included 249 classroom teachers working at 40 different primary schools selected from education regions in Elazığ and Sivas cities. In quantitative section a five-point Likert-type scale, containing 36 items, was developed and used by the researchers as data collection tool. The response range is from "never" (1), "little" (2), "middle" (3), "much" (4) to "completely", (5). Factor analysis has been performed to examine how underlying constructs influence the responses on a number of measured variables. Cronbach alpha reliability coefficient of the scale was measured to be .93. In

* Assoc. Prof. Dr., Fırat University, Faculty of Education, nurigomleksiz@yahoo.com

** Research Assistant Fırat University, Faculty of Education, uoner@firat.edu.tr

*** Research Assistant, Cumhuriyet University, Faculty of Education, e.bozpolat@hotmail.com

qualitative section of the study, an interview form including three semi-structured questions was used. To analyze the data frequency, percentage, mean score, standard deviation, independent groups t test, one way Anova and LSD test were used.

Findings: It was found that the teachers accepted themselves sufficient in conducting social studies course. While no statistically significant differences were observed in gender, grade level and city variables, statistically significant differences were observed in terms of seniority and school variables. Teachers who graduated from education faculties and had more professional seniority stressed that they were good at teaching social studies. Besides, it was also determined that the classroom teachers sometimes had some problems in social studies classes. The teachers also argued that some courses in 4th and 5th grades should be conducted by subject-matter teachers.

Discussion and Conclusions: Findings of the study reveal that classroom teachers find themselves quite adequate in teaching social studies. It was seen that classroom teacher found themselves sufficient in planning, implementing, and evaluating teaching-learning process. Besides classroom teachers stressed that some courses should be taught by subject-matter teachers though they thought that they had no problems in social studies classes. It is offered that social studies should be taught by the teachers whose professional experience and education through the graduate level is appropriate both to the content and goals of social studies.

Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Derslerini Yürütmelerine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ*

Ümmühan ÖNER**

Ebru BOZPOLAT***

Öz. Çalışmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersini yürütmedeki yeterliklerine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmada hem niceliksel hem de niteliksel yöntem kullanılmıştır. Niceliksel boyutta araştırmacılar tarafından geliştirilen 36 maddelik beşli Likert tipi bir ölçek kullanılmıştır. Niteliksel boyutta ise üç yarı yapılandırılmış sorudan oluşan görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın evreni, 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Elazığ ve Sivas İl merkezlerindeki ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinden oluşmaktadır. Örneklem olarak Elazığ ve Sivas İl merkezlerindeki eğitim bölgelerinden seçilen 40 ilköğretim okulunda görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri alınmıştır. Araştırmada toplam 249 öğretmen bulunmuştur. Verilerin analizinde frekans ve yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma değerleri, tek yönlü varyans analizi ve bağımsız gruplar t testi kullanılmıştır. Araştırmada, öğretmenlerin kendilerini Sosyal Bilgiler dersini yürütmede yeterli buldukları belirlenmekle beraber bu alanda bazı sorunların yaşandığı da vurgulanmıştır. Sınıf öğretmenleri ayrıca ilköğretimde bazı derslerin branş öğretmenleri tarafından verilmesi gerektiğini de ifade etmişlerdir.

Anahtar sözcükler: Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler eğitimi, sınıf öğretmeni, öğretmen yeterlikleri

GİRİŞ

Toplumsal ve bireysel sorunlara çözüm bulma misyonunu yüklenen sosyal bilimlerin yaşamdaki öneminin fark edilmesinden sonra bu bilimlerden istifade etme yolu olarak sosyal bilgiler ortaya çıkmıştır (Bilgili, 2006). Doğanay (2008) sosyal bilgiler akımının önde gelen liderlerinden olan Wesley'in "sosyal bilimlerin pedagojik amaçlarla basitleştirilmiş şekli" olarak tanımladığı sosyal bilgilere bakışında disiplinler bir yaklaşımı izlediğini ve pedagojik amaçların bu bilgilerin toplum ve öğrenci gereksinimleriyle bütünleştirilmesini sağladığını ifade etmiştir. Daha sonraları sosyal bilgilerin, disiplinler bir anlayıştan disiplinler arası bir anlayışa doğru kaydığını ileri sürmüştür. Sosyal Bilgiler, sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı içeriği disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan, değişen dünya koşullarında problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirebilmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kullanan bir öğretim programıdır (Öztürk, 2009). Bu ders demokratik değerleri kazanmış bireyler olarak öğrencilerin, içinde yaşadıkları topluma uyum sağlamalarını ve onlara bu bilgi birikimini yaşama geçirebilecek donanımları kazandırmayı amaçlamaktadır (MEB, 2005; Doğanay, 2008). Bu amaç çerçevesinde sosyal bilgiler; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi ile ilgili konuları yansıtan; geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşimini inceleyen bir derstir (Bilgili, 2010). Sosyal Bilgiler dersine ilişkin olarak yapılan tanımlamalarda, dersin ilköğretim basamağında yer almasına, çeşitli becerileri kazandırmayı kendisine amaç edinmiş olmasına ve gerçek yaşamla ilişkili konulara yer vermesine vurgu yapıldığı görülmektedir. Aynı zamanda, yapılan tanımlarda Sosyal Bilgiler dersinin Sosyal Bilimlerin çalışma alanlarını içermesine ve toplu öğretim anlayışını benimsemiş olmasına da yer verilmektedir (Yaşar ve Gürdoğan-Bayır, 2010). Dünyada meydana gelen gelişmelerle bilgi kaynaklarının ve bilgiye ulaşma yollarının hızlı bir şekilde artış göstermesi, bu değişikliklere ayak uydurabilecek bireylerin yetiştirilmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu bilgi birikimi Sosyal Bilgiler programının da değişmesini

* Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, nurigomleksiz@yahoo.com

** Arş. Gör., Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, uoner@firat.edu.tr

*** Arş. Gör., Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, e.bozpolat@hotmail.com

zorunlu kılınmış ve Milli Eğitim Bakanlığı 2004-2005 eğitim öğretim yılında yapılandırmacı yaklaşıma dayanan yeni öğretim programını uygulamaya koymuştur.

2004 Sosyal Bilgiler Programı incelendiğinde, programın içeriğinin yapılandırmacılığa dayalı olarak tematik ve disiplinler arası bir anlayışla tasarlandığı görülmektedir. Programda içerik, öğrenme alanları ve ünitelerden oluşmuş ve ünitelerin içerisinde belirli temel kavramlar, beceriler ve değerler yer almıştır (Özdemir, 2009). Genel olarak etkinlik temelli, öğrenci merkezli bir yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Bilgi, beceri ve değerlerin öğrencilere doğrudan verilmesi yerine, etkinliklerle kazandırılması hedeflenmektedir (Doğanay, 2008). Ders etkinlikleri ile program öğeleri arasında güçlü bağlantılar kurulmuştur (Yazıcı ve Koca, 2008). Sosyal bilgiler dersi öğrencilerin sosyalleşmesini sağlama, hayat hakkındaki görüşlerini şekillendirme ve doğa ile insana karşı yapıcı davranışlar geliştirme becerilerinin kazandırılması açısından oldukça önemlidir. Bundan dolayı Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere konuları aktif olarak öğrenebilecekleri bir ortam sağlayan, dersin amacına göre seçilmiş öğretim yöntemleri kullanılmalıdır (Taşkaya ve Bal, 2009) Programın değerlendirme boyutu ise, sürece dayalı değerlendirmeyi bir başka deyişle öğrenenin kendisinin bir şeyleri üretmesi çabasını göstermektedir (Yanpar-Yelken, 2006). Sosyal Bilgiler programında değerlendirme, öğrencilerin neyi bilmediklerinden çok, neyi bildikleri ile ilgilenen bir süreçtir. Bu doğrultuda, programda alışlagelmiş ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin yansira, gösteri, anekdotlar, görüşme, gözlem, sözlü sunum, projeler, araştırma kağıtları, öz değerlendirme, öğrenci ürün dosyası, performans değerlendirme, dereceleme ölçekleri ve tutum ölçekleri gibi yöntemler de örneklendirilerek sunulmuştur (Safran, 2005). Yeni Sosyal Bilgiler programı yaratmayı hedeflediği insan tipi açısından yeni bir değişimi beraberinde getirmiştir. Bu değişim, Sosyal Bilgiler programının amaçlarının yanı sıra programın temel yaklaşımında da etkisini göstermektedir. Dolayısıyla sosyal bilgiler; çağın gerektirdiği temel bilgi, beceri ve değerlerle donanmış, sosyal bilimlere ait kavram ve yöntemleri kullanan, etkin, üretken, hak ve sorumluluklarının bilincinde, etkin yurttaşlar yetiştirmeyi amaçlamıştır (Kaymakçı, 2010).

Eğitim programında belirlenen amaçlara ulaşılabilmesi, büyük ölçüde eğitim sisteminin en önemli unsuru olarak adlandırılan öğretmenlerin nitelikli olmasına bağlıdır. Çünkü öğretmen toplumun geleceği olan çocukları hayata hazırlamasının yanı sıra öğretim programını uygulayan, öğrenciyle sürekli etkileşim içerisinde olan toplumsal değerlerin yeni nesle aktarılmasını sağlayan, süreci değerlendiren kişidir (Gençtürk ve Sarpkaya, 2009). Gerçek anlamıyla iyi ve etkili öğretmen; öğrencinin uygulanan programın hedefleri doğrultusunda öğrenmesine yardımcı olan öğretmendir (Erden, 1998). Etkili öğretmen öğrencilerin iletişim içerisinde olduğu, işbirliğine dayalı bir sınıf iklimi oluşturur. Öğrencileri dinleyerek, derste öğrencinin aktif olduğu bir öğretim gerçekleştirir ve öğrencilerle güven ve saygıya dayalı bir ilişki kurar. Konularda ve öğretim yöntemlerinde sahip oldukları uzmanlık bu öğretmenlere etkili bir öğretim yapma imkanı sunar. Etkili öğretmen, dersleri öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarıyla ilişkilendirdiklerinde ve onlara başarılı olabilecekleri görevler verdiklerinde öğrencilerin derslere daha fazla katıldıklarını bilir (Tatar, 2004). Bu bağlamda günümüz öğretmeni; bilgi kaynağı olma ve bilgiyi aktarma durumunda değil de, öğrenciyi bilginin kaynağına yönlendiren, özgür ve bilimsel düşünme gücünü doğruluğu yeterince kanıtlanmamış olan hiçbir şeye inanmamayı, araştırıcı, sorgulayıcı, soyut ve yaratıcı düşünebilmeyi, kuşkucu olmayı öğreten biri olmalıdır (Doğanay, 2005).

Özellikle Sınıf öğretmenleri ilköğretim birinci kademedeki farklı derslere girdiklerinden, sınıf öğretmeni yetiştirme çoklu bileşenlerin ortak disiplinlerini oluşturmaktadır. 21. yüzyılın değişen ekonomik, teknolojik, ulusal ve politik düzeyine, ulusal ve uluslararası gelişme, değişim ve sorunlarına uyum sağlayabilecek etkin vatandaşlık eğitiminden sorumlu sınıf öğretmenlerinin diğer alanlarda olduğu gibi Sosyal Bilgiler alanında da yeterli olmaları gerekmektedir (Demirtaş ve Barth, 1997). Günümüzde konuyu iyi bilmek öğretim için gereklidir; fakat iyi öğretim için yeterli değildir. Bunun için hem öğretilecek konunun iyi bilinmesi hem de o konunun nasıl öğretileceğini iyi bilinmesi gerekmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenin özel alan nitelikleri; öğretimi planlama değerlendirme, öğrenme-öğretme sürecini yürütme, izleme değerlendirme, okul aile ve toplumla işbirliği yapma, mesleki gelişimi sağlama şeklinde sıralanabilir. Öğretim sürecini planlama, amaca uygun ortamlar düzenleme ve materyal kullanmayı, öğrenme öğretme süreci, “Türk tarihi ve kültürünü oluşturan temel öğeleri, insan yer ve çevre etkileşimini, vatandaşlık bilincini, temel hak ve sorumluluklar ilişkisini, Atatürk ilke ve İnkılapları ile bireysel farklılıkları” kapsamaktadır. İzleme ve değerlendirme ise öğrencilerin öğretim süreci içerisindeki gelişimlerini değerlendirme uygulamalarını içerir (MEB,

2008). Sosyal Bilgiler öğretmeninin sahip olması gereken yeterlikler mesleki, kişisel ve okuryazarlık yeterlikleridir. Öğretmenin etkili bir eğitim gerçekleştirebilmesi için sosyal bilimlerin temel disiplinleri hakkında bilgi sahibi olması, müfredatta sunulan kazanımları analiz edebilmesi, içerik hakkında çıkarımlarda bulunabilmesi disiplinler arası ilişkileri anlaması gerekir (Gençtürk ve Sarpkaya, 2009). Öğretmenler tarih disiplinine yönelik öğrencilerin, kronolojik düşünebilmelerini sağlama, onlara tarihi bakış açısı kazandırma ve tarihi araştırma becerilerini geliştirme konularında yeterlik sahibi olmalıdır. Coğrafya ile ilgili olarak öğretmenler öğrencilerin dünyanın fiziki ve beşeri özelliklerini anlamalarını, bölge kavramını geliştirmelerini, beşeri faaliyetlerin fiziki faaliyetleri nasıl etkilediğini anlamalarını sağlamalıdır. Öğretmenin öğrencilerin bilişsel, sosyal, kişisel gelişimle ilgili kuramları öğrenmelerine yardımcı olacak psikoloji disiplinine ait yeterliklere sahip olmaları gerekmektedir (NCSS, 2002). Ayrıca bilgi, teknoloji, medya, vatandaşlık öğretmenlerin bilmeleri gereken diğer okuryazarlık alanlarıdır. Yeni öğretim programı sınıf ortamını düzenleme, öğretim etkinliklerini planlama, süreci değerlendirme ve çoklu becerilere yer vermesi açısından öğretmenin sorumluluğunu arttırmıştır (Gençtürk ve Sarpkaya, 2009). Sosyal Bilgiler dersini yürütecek olan öğretmen öğrencilerine karar alabilme, sorunlara çözüm önerileri getirebilme ve yorum yapabilme gibi becerileri kazandırmalı; çocukların, enerjilerini, meraklarını ve hayal güçlerini kullanmalarını sağlayarak çevre ve toplumla geniş bir perspektifte iletişime ve etkileşime girmelerini sağlayabilmelidir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri, çocuklara eleştirel düşünme becerisi kazandırmalı, iyi bir vatandaş olarak yetişmelerine olanak vermelidir. Sosyal Bilgiler alanında öğretimi etkili olarak yapabilmeleri için öğrencilerin gelişim özelliklerini bilmeleri gerekir (Atwoot 1998, Akt. Güven, 2005). Sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin öğrendikleri bilgileri yaşamlarında kullanmalarını sağlama, problem çözme ve doğru karar verme becerilerini geliştirmeye yönelik bir yaklaşımla uygulanması gerekmektedir. Dolayısıyla dersler, öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alarak destekleyebilen, bireyi merkeze alan, bilgi ve deneyimlerini kullanabileceği şekilde etkinlik merkezli olarak yürütülmelidir (Purtul, 2005). Öğretmenlerin tasarım ve görsel açıdan dersi zenginleştirme beceri ve yeterlikleriyle donatılmalısı programların ruhunu bilmeleri gereklidir. Bir diğer yeterlik alanı ise, alandaki kavramları ve çıkarımları öğrencilerin anlayabileceği biçimde açıklayabilmektir. Bu, bir anlamda öğrencilerin dil ve kavrama becerilerini anlamaktır (Güven, 2005). Etkili vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bu derste öğrencilerin kendi aralarında rekabet ederek değil, dayanışma içerisinde, birlikte çalışmalar yaparak öğrenmelerine yardımcı olmak öğretmenin görevlerinden biridir. Sınıf ortamında demokratik kurallar geçerli olmalıdır. Bu amaç doğrultusunda sınıf kurallarının belirlenmesi ya da ortaya çıkan problemlerin çözümünde öğrencilerin aktif rol almaları sağlanarak öğrencilerin toplumsal rollerine ısınmaları sağlanmalıdır. Öğretmen öğreteceği bilgi, beceri ve tutumların öğrencilerin yaşamında hangi ihtiyaçlarına ya da sorunlarına karşılık geleceğini açıklamalıdır (Tanrıoğen, 2006).

İlköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin amacına ulaşabilmesi için programın uygulayıcıları olan sınıf öğretmenlerin Sosyal Bilgilerin dayandığı disiplinler, programda yer alan öğrenme alanları, kavramlar değerler, beceriler, öğrenme öğretme sürecini planlama değerlendirme, öğrenme öğretme sürecini yürütme ve izleme değerlendirme boyutlarında yeterince bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. İlköğretim 4. ve 5. sınıfta bu dersi okutmakta olan sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretimi konusundaki yeterlilikleri ile ilgili görüşleri bu açıdan önemlidir. Araştırmanın genel amacı, Elazığ ve Sivas illeri ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersini yürütmelerine ilişkin görüşlerini almak ve bu doğrultuda yaşadıkları sorunları belirlemektir. Bu bağlamda aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

1. Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersindeki yeterliklerine ilişkin görüşleri nedir ve bu görüşler öğretmenlerin, cinsiyetlerine, mesleki kıdemlerine, mezun oldukları okula, ders verdikleri sınıf düzeyine ve görev yaptıkları illere göre farklılaşmakta mıdır?
2. Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersindeki öğrenme-öğretme sürecini planlama ve değerlendirme boyutuna ilişkin görüşleri nedir ve bu görüşler öğretmenlerin, cinsiyetlerine, mesleki kıdemlerine, mezun oldukları okula, ders verdikleri sınıf düzeyine ve görev yaptıkları illere göre farklılaşmakta mıdır?
3. Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersindeki öğrenme-öğretme sürecini yürütme boyutuna ilişkin görüşleri nedir ve bu görüşler öğretmenlerin, cinsiyetlerine, mesleki

- kıdemlerine, mezun oldukları okula, ders verdikleri sınıf düzeyine ve görev yaptıkları illere göre farklılaşmakta mıdır?
4. Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersindeki süreci izleme ve değerlendirme boyutuna ilişkin görüşleri nedir ve bu görüşler öğretmenlerin, cinsiyetlerine, mesleki kıdemlerine, mezun oldukları okula, ders verdikleri sınıf düzeyine ve görev yaptıkları illere göre farklılaşmakta mıdır?
  5. Sınıf öğretmenlerinin 4. ve 5. sınıflarda öğretiminde en çok güçlük çektikleri derslerin hangileri olduğuna ilişkin görüşleri nedir?
  6. Sınıf öğretmenlerinin 4. ve 5. sınıflarda hangi derslerin branş öğretmenleri tarafından verilmesi gerektiğine ilişkin görüşleri nedir?
  7. Sınıf Öğretmenlerinin sadece 1., 2. ve 3. sınıfları okutmaları hakkındaki görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama aracının geliştirilmesi, verilerin toplanması ve çözümlenmesine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada yöntem çeşitlemesi kullanılmıştır. Creswell (2003) yöntemler arası çeşitlemeyi iki aşamalı desen, baskın-daha az baskın desen ve karma araştırma deseni olmak üzere üç biçimde sınıflandırılmaktadır. Bu araştırmada nicel ve nitel araştırma desenlerinin birleştirildiği karma araştırma deseni kullanılmıştır. Nicel boyutta betimsel araştırma yönteminden, nitel boyutta ise görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Nicel araştırmada var olan bir olay sayılar kullanılarak betimlenirken (Karasar, 2000), nitel araştırmalarda ise algılar ve olaylar doğal ortamda, gerçekçi ve bütüncül biçimde gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama teknikleriyle derinlemesine ortaya konulur (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Nicel araştırmalarda ne kadar, ne miktarda, ne kadar sık ve ne kadar yaygın gibi sorulara cevap aranırken, nitel araştırmalarda ise niçin, nasıl, ne şekilde gibi sorulara cevap aranır. Bu çalışmada her iki araştırma yönteminin bir arada kullanılması nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birbirlerini tamamlayıcı yöntem olduğu (Brewer & Hunter, 1989) anlayışına dayanmaktadır.

Evren-Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Elazığ ve Sivas il merkezlerinde bulunan ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışma grubunun bu iki ilden seçilmesi araştırmacıların bu illerde görev yapmaları ve buna bağlı olarak çalışma grubuna ulaşmada avantajlı olmaktan kaynaklanmaktadır. Örneklem seçiminde izlenen yol şöyledir: Sivas il merkezindeki okullar dört, Elazığ il merkezindeki okullar ise beş eğitim bölgesinden oluşmaktadır. Araştırmada her bir eğitim bölgesinden beşer okul olmak üzere toplam 45 ilköğretim okulu belirlenmiştir. Okulların belirlenmesinde sosyo-ekonomik düzey açısından alt, orta ve iyi olmak üzere dengeli bir dağılımın olmasına dikkat edilmiştir. Bunun için okulların bulunduğu yerleşim alanları, İl Milli Eğitim Müdürlüklerinin ve seçilen okul yöneticilerinin görüşleri göz önünde bulundurulmuştur. Bu yolla seçilen 45 ilköğretim okulunda görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin tümüne ulaşılmıştır. Öğretmenlerin kişisel bilgilerine ilişkin dağılımları Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1: Araştırma Kapsamındaki Öğretmenlere İlişkin Kişisel Bilgiler

Cinsiyet	f	%
Erkek	137	55.02
Kadın	112	44.98
Mesleki Kıdem	f	%
8-14 yıl arası	97	38.96
15-21 yıl arası	66	26.51
22 yıl üzeri	86	34.53
Mezun Olunan Okul	f	%
Eğitim Fakültesi	102	40.97
Fen Edebiyat Fakültesi	45	18.07
Eğitim Enstitüsü	44	17.67
Diğer	58	23.29
Ders Verilen Sınıf Düzeyi	f	%
4. Sınıf	125	50.20
5. Sınıf	124	49.80
İl	f	%
Sivas	87	34.94
Elazığ	162	65.06
Toplam	249	100.00

Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin 137'si (%55.02) erkek, 112'si de (%44.98) kadındır. Öğretmenlerin 97'si (%38.96) 8-14 yıl arası mesleki kıdeme sahip iken, 66'sı (%26.51) 15-21 yıl arası, 86'sı ise (%34.53) 22 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahiptir. Katılımcıların 102'si (%40.97) eğitim fakültesi, 45'i (%18.07) fen-edebiyat fakültesi, 44'ü (%17.67) eğitim enstitüsü mezunu iken 58'i de (%23.29) bu okulların dışında kalan okullardan (ziraat fakültesi, su ürünleri fakültesi vd.) mezun olmuşlardır. Öğretmenlerin 125'i (% 50.20) 4. sınıfı, 124'ü de (% 49.80) 5. sınıfı okutmaktadır. İllere göre dağılıma bakıldığında, 87'sinin (%34.94) Sivas'ta, 162'sinin de Elazığ'da (%65.06) görev yapan öğretmenlerden oluştuğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada iki türlü veri toplama aracı kullanılmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen bir ölçek kullanılmıştır. Ölçek beşli Likert tipi ölçek maddeleri "Hiç, 1", "Az, 2", "Orta, 3", "Çok, 4", "Tamamen, 5" biçiminde derecelendirilmiştir. Ölçek maddeleri birkaç aşamada hazırlanmıştır. Önce araştırma konusu ile ilgili alanyazından incelenmiş ve 32 maddeden oluşan bir taslak ölçek oluşturulmuştur. Ölçeğin hazırlanmasında Yerlikaya ve Öner'in (2009) sınıf öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretimi konusundaki yeterliliklerine ilişkin görüşlerini almak amacıyla hazırladıkları ölçek maddelerinden de yararlanılmıştır. Hazırlanan maddeler gerek kapsam geçerliğinin sağlanması gerekse cümlelerin ifade edilişi açısından uzman görüşüne sunulmuştur. Belirlenen uzmanlar Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı'ndan iki öğretim elemanı, üçü Sosyal Bilgiler, dördü de sınıf öğretmeni olmak üzere dokuz kişiden oluşmaktadır. Ayrıca ilköğretim beşinci sınıfta okuyan dört öğrencinin de görüşlerinden faydalanılmıştır. Uzmanlardan ve öğrencilerden gelen öneriler ve görüşler doğrultusunda bazı maddeler daha açık ve anlaşılır ifade edilmeleri açısından yeniden ele alınmış ve düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra ölçeğe dört yeni madde daha ilave edilmiş ve toplam 36 maddelik taslak bir ölçek oluşturulmuştur.

Hazırlanan ölçek araştırmanın çalışma grubuyla aynı özellikleri gösteren 105 kişilik bir gruba uygulanmıştır. Ölçek için faktör analizi işlemleri yapılmış ve her bir maddenin faktör yükü ile madde toplam test korelasyonlarına bakılmıştır. Madde toplam test korelasyonu test maddelerinden alınan puanlar ile testin toplam puanı arasındaki ilişkiyi açıklar. Madde toplam test korelasyonu pozitif ve yüksek olmalıdır. Elde edilen korelasyon katsayısı o maddenin geçerlik katsayısı olup testin bütünü ile

tutarlılığını göstermektedir. Madde toplam test korelasyonu .30 ve daha yüksek olan maddelerin ayırt ediciliğinin iyi derecede olduğu kabul edilir (Balcı, 2001; Büyüköztürk, 2003). Tablo 2’de 36 maddeye ilişkin faktör yükleri, madde-test toplam korelasyonları ve madde ortalamaları gösterilmiştir.

Tablo 2: Ölçeğin Madde-Test Korelasyonu, Faktör Yükleri ve Madde Ortalamaları			
Maddeler	Madde-test korelasyonu	Faktör Yüğü	Ortalama
1	.37	.37	3.93
2	.52	.52	4.08
3	.55	.56	4.22
4	.67	.68	4.12
5	.60	.61	4.16
6	.60	.61	4.10
7	.68	.70	4.05
8	.65	.68	4.10
9	.53	.55	4.22
10	.59	.62	4.57
11	.64	.67	4.59
12	.72	.75	5.38
13	.68	.70	4.10
14	.73	.75	4.32
15	.59	.62	4.10
16	.53	.56	4.43
17	.64	.67	4.44
18	.65	.68	4.22
19	.63	.67	4.20
20	.63	.67	4.27
21	.59	.62	4.28
22	.64	.67	4.43
23	.56	.59	4.47
24	.56	.58	4.25
25	.66	.70	4.51
26	.59	.62	4.38
27	.60	.62	3.61
28	.57	.60	4.41
29	.61	.65	4.50
30	.71	.73	4.32
31	.72	.74	3.90
32	.74	.75	3.97
33	.75	.77	4.16
34	.78	.81	4.23
35	.76	.79	4.24
36	.73	.76	4.28

Tablo 2’de de görüldüğü gibi madde toplam test korelasyon katsayıları .37 ile .78 arasında değişmektedir. Ölçekteki tüm maddelerin madde-test toplam korelasyonları .30’un üzerinde olduğundan, tüm maddelerin testin bütünü ile tutarlılık gösterdiği ve seçilen maddelerin iyi derecede ayırt edici olduğu söylenebilir (Balcı, 2001). Ölçeğin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri .888 olarak bulunmuştur. KMO madde/değişken değerlerinin tutarlılığını ortaya koyan bir istatistiktir. Verilerin faktör analitik modeli ile modellenip modellenmeyeceğine ilişkin bir ölçüt sunar ve 0.80 ile 0.90 aralığında bulunan KMO değerinin iyi bir ölçüt olduğu kabul edilir (Tavşancıl, 2002). Field’in (2000) KMO için alt sınır değerinin 0.50 olduğu yönündeki görüşü dikkate alındığında bu sonucun oldukça iyi olduğu belirtilebilir. Elde edilen verilere uygulanan Bartlett testi sonucu anlamlı (Chi Square $\chi^2=337,289$; $p=0.000$) çıkmıştır. Verilerin küreselliğini açıklayan bu testin (Bartlett, 1950) sonucunun anlamlı çıkması, verilerin faktör analizi için uygun olduğunu gösterir (Büyüköztürk, 2003). Ayrıca Bartlett testi sonucu ne kadar yüksek ise, anlamlı olma olasılığı da o kadar yüksektir (Tavşancıl, 2002). Buna göre hazırlanan ölçek ile elde edilen verilerin faktör analizine uygun olduğu söylenebilir.

Ölçekte toplam dört alt boyut bulunmaktadır. Bu alt boyutlar yeterlik, süreci planlama-değerlendirme, öğrenme-öğretme süreci ve izleme-değerlendirme olarak isimlendirilmişlerdir. Faktör analizi sonucunda faktör yükü .35 ve üstünde olan maddeler seçilmiştir. Tablo 2'deki faktör yüklerine bakıldığında maddelerin faktör yüklerinin .37 ile .81 arasında değiştiği görülmektedir. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .96; ilk 18 madde için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .93; ikinci 18 madde için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı ise .95 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik katsayısı 0.80 ve üzerinde olan ölçekler yüksek düzeyde güvenilir ölçek olarak kabul edilmektedir (Özdamar, 1999). Ölçeğin ayrıca Spearman-Brown güvenilirlik katsayısı .84, Guttman split-half katsayısı ise .84 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın nitel boyutunda ise yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırmalar gözlem, görüşme, doküman analizi gibi veri toplama tekniklerinin uygulandığı, algı ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik nitel sürecin izlendiği araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu amaçla araştırmacılar tarafından geliştirilen açık uçlu sorulardan oluşan bir görüşme formu hazırlanmıştır. Açık uçlu sorular ile katılımcılar görüşlerini özgür biçimde ifade etme imkan ve fırsatı bulurlar. Görüşme formunda araştırmanın genel amacını oluşturan çerçeve dikkate alınmış ve sorular sınıf öğretmenlerinin sadece 1., 2. ve 3. sınıfları okutmalarına, 4. ve 5. sınıflarda öğretiminde en çok güçlük çektikleri derslere; 4. ve 5. sınıf düzeylerinde hangi derslerin branş öğretmenleri tarafından verilmesi gerektiğine ilişkin görüşlerinin neler olduğunu belirlemeye dönük hazırlanmıştır. Literatür taramasına dayalı hazırlanan sorular alan uzmanlarının görüşlerine sunulacak açıklık ve anlaşılabilirlik gibi özelliklerinin yanı sıra kapsam geçerliği açısından da değerlendirilmesi istenmiş ve bu çerçevede üç soru belirlenmiştir. Görüşlerine başvuru alan uzmanları Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı'ndan iki, İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Programından bir öğretim üyesi olmak üzere toplam üç öğretim üyesi; Elazığ ve Sivas illerinde görev yapan ikişer Sınıf, ikişer de Sosyal Bilimler öğretmeni olmak üzere toplam sekiz öğretmenden oluşmaktadır.

Tablo 3: Araştırmanın Nitel Boyutunda Yer Alan Katılımcılara Ait Kişisel Bilgiler

İl	f	%
Elazığ	20	55,56
Sivas	16	44,46
Cinsiyet		
Erkek	16	55,56
Kadın	20	44,46
Sınıf Düzeyi		
4. Sınıf	18	50,00
5. Sınıf	18	50,00
Toplam	36	100,00

Nitel boyut için Elazığ ve Sivas illerindeki eğitim bölgelerinin her birinden iki tane 4. sınıf, iki tane de 5. sınıf öğretmeni olmak üzere dörder öğretmen seçilmiştir. Araştırmada Elazığ ilinden 20, Sivas ilinden de 16 öğretmen bulunmaktadır. Bu yolla her iki ildeki toplam dokuz eğitim bölgesinden 36 öğretmen belirlenmiştir. Bu öğretmenlerin 20'si kadın, 16'sı ise erkektir. Öğretmenlerin 18'i 4. sınıf, 18'i de 5. sınıflarda ders vermektedir. Katılımcıların belirlenmesinde gönüllü olmaları dikkate alınmıştır.

Verilerin Toplanması ve Çözülmesi

Ölçek araştırmacılar tarafından öğretmenlere görev yaptıkları okullara gidilerek elden dağıtılmış ve daha sonra aynı yolla toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde aritmetik ortalama, standart sapma, bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir. Aritmetik ortalamaların yorumlanmasında kullanılan puan aralıkları şöyledir: "hiç 1,00-1,80", "az 1,81-2,60", "orta 2,61-3,40", "çok 3,41-4,20", "tamamen 4,21-5,00". Düzeylerin yer aldığı bu aralıklar, seçenklere verilen en düşük değer olan 1 ile en yüksek değer olan 5 arasındaki seri genişliğinin seçenek sayısına bölünmesi ile elde edilmiştir.

BULGULAR

Tablo 4'te araştırma kapsamında yer alan sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersindeki yeterliklerine ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir.

Tablo 4: Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersindeki Yeterliklerine İlişkin Görüşlerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

Maddeler	$\bar{X}$	Ss
1.Sosyal Bilgiler alan bilgisi yönünden yeterli eğitimi aldığımı düşünüyorum.	3,93	0,93
2.Sosyal Bilgilerin dayandığı Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık gibi disiplinler hakkında yeterli bilgiye sahibim.	4,10	0,75
3.Sosyal Bilgilerle ilgili değerleri kazandırabilecek yaklaşımlar (değeri açıklama, ahlaki muhakeme, değer analizi) konusunda yeterli bilgiye sahibim.	4,17	0,74
4.Sosyal Bilgilerle ilgili öğrenme alanları konusunda yeterli bilgiye sahibim.	4,13	0,73
5.Sosyal Bilgilerle ilgili kavramlar konusunda yeterli bilgiye sahibim.	4,16	0,67
Toplam $\bar{X} = 4,10$		

Tablo 4'te Sınıf Öğretmenlerinin “Sosyal Bilgiler alan bilgisi yönünden yeterli eğitimi alma” ($\bar{X} = 3,93$) ve “Sosyal Bilgilerin dayandığı disiplinler hakkında yeterli bilgiye sahip olma” ($\bar{X} = 4,10$) konularındaki yeterlik alanlarına ilişkin görüşleri **çok** düzeyinde benimsedikleri görülmektedir. Benzer bir şekilde öğretmenlerin “Sosyal Bilgilerle ilgili değerleri kazandıracak yaklaşımlar” ($\bar{X} = 4,17$), “Sosyal Bilgilerle ilgili öğrenme alanları” ($\bar{X} = 4,13$) ve “Sosyal bilgilerle ilgili kavramlar” ($\bar{X} = 4,16$) konularında bilgi sahibi olma gibi yeterlik alanlarına ilişkin görüşlerinin **çok** düzeyinde yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Öğretmenlerin yeterlik boyutuna ilişkin görüşlerinin toplam aritmetik ortalamasının da **çok** düzeyinde ($\bar{X} = 4,10$) olduğu belirlenmiştir. Buna göre sınıf öğretmenlerinin kendilerini Sosyal Bilgiler dersinde yeterli gördükleri söylenebilir.

Tablo 5: Öğrenme-Öğretme Sürecini Planlama ve Değerlendirmeye İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

Maddeler	$\bar{X}$	Ss
6.Sosyal Bilgiler dersine ilişkin program yapabilirim.	4,04	0,76
7.Öğretim süresince, öğretim programı doğrultusunda öğrenme ortamları hazırlayabilirim.	4,07	0,75
8.Öğretim sürecine uygun materyal ve kaynakları hazırlayabilirim.	3,98	0,75
Toplam $\bar{X} = 4,03$		

Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine uygun program hazırlayabildikleri ($\bar{X} = 4,04$), öğretim programı doğrultusunda öğrenme ortamı oluşturabildikleri ($\bar{X} = 4,07$), öğretim sürecine uygun materyal ve kaynakları geliştirebildikleri ($\bar{X} = 3,98$) görülmektedir. Öğretmenlerin öğrenme-öğretme sürecini planlama ve değerlendirmeye ilişkin görüşlerinin toplam aritmetik ortalaması ($\bar{X} = 4,03$) dikkate alındığında, bu yönde sıkıntı yaşamadıkları söylenebilir. Buna göre sınıf öğretmenleri, Sosyal Bilgiler dersinde öğrenme-öğretme sürecini planlama ve değerlendirme konusunda kendilerini yeterli görmektedirler.

Tablo 6: Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersindeki Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

Maddeler	$\bar{X}$	Ss
9.Programda yer alan etkinlikleri sınıfta uygulayabilirim.	4,16	0,81
10.Derste Sosyal Bilgiler konularıyla ilgili günlük yaşamdan örnekler verebilirim.	4,55	0,57
11.Öğrencilerin geçmişle günümüz arasında bağlantı kurmasını sağlayacak örnekler verebilirim.	4,53	0,60
12.Sosyal Bilgiler dersinde konuya uygun öğretim yöntem ve teknikleri kullanabilirim.	4,28	0,67
13.Sosyal Bilgiler dersine uygun kavram haritaları oluşturabilirim.	4,06	0,73
14.Öğrencilerin Sosyal Bilgilerle ilgili kavramları öğrenmelerini sağlayabilirim.	4,31	0,66
15.Sosyal Bilgiler dersine uygun materyalleri (küre, harita, gerçek eşya ve modeller) etkili kullanabilirim.	4,50	0,62
16.Öğrencilerin harita, küre gibi materyalleri amaca uygun şekilde kullanmalarını sağlayabilirim.	4,40	0,61
17.Sosyal Bilgiler dersini öğrencilerin seviyelerine uygun olarak yürütebilirim.	4,45	0,61
18.Sosyal Bilgiler dersini öğrencilerin bireysel özelliklerine (ilgi ve ihtiyaçlarına) uygun olarak yürütebilirim.	4,20	0,71
19.Öğrencilerin tarihsel empati (dönemin şartlarına uygun olarak geçmişteki insanların düşünce ve amaçlarını anlama) geliştirmelerini sağlayabilirim.	4,13	0,67
20.Öğrencilerin olaylar arasındaki sebep-sonuç ilişkilerini anlamalarını sağlayabilirim.	4,27	0,63
21.Öğrencileri farklı bilgi kaynaklarına ulaşmaları için yönlendirebilirim.	4,31	0,68
22.Dersi öğrencilerde hak ve sorumluluk bilinci geliştirecek şekilde işleyebilirim.	4,42	0,62
23.Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlılık geliştirmelerini sağlayabilirim.	4,45	0,63
24.Değişen ülke ve dünya koşullarına uyum sağlayabilen vatandaşlar yetiştirebilirim.	4,25	0,70
25.Öğrencilere demokrasi bilincini kazandırabilirim.	4,47	0,61
26.Öğrencilerin demokratik bireyler olarak davranmalarını sağlayabilirim.	4,36	0,65
27.Sosyal Bilgiler dersinde özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler için uygulamalar yaptırabilirim.	3,67	0,92
28.Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili olumlu düşünceler geliştirmelerini sağlayabilirim.	4,32	0,65
Toplam $\bar{X}=4,31$		

Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin “programda yer alan etkinlikleri sınıfta uygulayabilme” ($\bar{X}=4,16$), “Sosyal Bilgiler dersine uygun kavram haritası oluşturabilme” ($\bar{X}=4,06$), “öğrencilerin tarihsel empati geliştirmelerini sağlayabilme” ($\bar{X}=4,13$) maddelerine ilişkin görüşlerinin **çok** düzeyinde olduğu görülmektedir.

“Derste Sosyal Bilgiler konularıyla ilgili günlük yaşamdan örnekler verebilme” ($\bar{X}=4,55$), “öğrencilerin geçmişle günümüz arasında bağlantı kurmalarını sağlayacak örnekler verme” ($\bar{X}=4,53$), “dersi öğrencilerin seviyelerine” ($\bar{X}=4,45$), “bireysel özelliklerine uygun olarak yürütebilme” ($\bar{X}=4,20$) ile ilgili maddelere ilişkin öğretmen görüşlerinin **tamamen** düzeyinde olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin “Öğrencilerin olaylar arasındaki sebep- sonuç ilişkilerini anlamalarını sağlama” ($\bar{X}=4,27$), “öğrencileri farklı bilgi kaynaklarına ulaşmaları için yönlendirme” ($\bar{X}=4,31$), “konuya uygun yöntem ve teknikleri kullanma” ($\bar{X}=4,28$), “derse uygun materyalleri etkili bir biçimde kullanma” ($\bar{X}=4,50$) maddelerine ilişkin görüşlerinin **tamamen** düzeyinde olduğu görülmektedir. Benzer şekilde öğretmenler “dersi öğrencilerde hak ve sorumluluk bilinci geliştirecek şekilde işleyebilme” ($\bar{X}=4,42$), “öğrencilerin toplumsal sorunlara duyarlılık geliştirmelerini

sağlayabilme” ($\bar{X}=4,45$), “değişen ülke ve dünya koşullarına uygun vatandaşlar yetiştirebilme” ($\bar{X}=4,25$), “öğrencilere demokrasi bilinci kazandırma” ($\bar{X}=4,47$) maddelerine ilişkin öğretmen görüşlerinin **tamamen** düzeyinde olduğu görülmektedir. Öğrenme-öğretme sürecine ilişkin öğretmen görüşlerine ait toplam aritmetik ortalamaya ($\bar{X}=4,31$) bakıldığında sınıf öğretmenlerin bu yöndeki görüşleri **tamamen** düzeyinde benimsedikleri, kendilerini bu alanda tamamen yeterli buldukları görülmektedir.

Tablo 7: Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersindeki İzleme ve Değerlendirme Sürecine İlişkin Görüşlerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

Maddeler	$\bar{X}$	Ss
29.Öğrencilere Sosyal Bilgiler dersine uygun performans görevi verebilirim	4,41	0,64
30.Ünitelerin içeriğine uygun değerlendirme araçları kullanabilirim.	4,27	0,69
31.Öğrencileri değerlendirme aşamasında sosyal bilgiler dersine uygun rubrik (dereceleme ölçeği) hazırlayabilirim.	3,99	0,79
32.Sosyal bilgiler dersine uygun hazırlanan rubriği değerlendirebilirim.	4,22	2,71
33.Öğrencileri değerlendirme aşamasında sosyal bilgiler dersine uygun performans değerlendirme ölçeği hazırlayabilirim.	4,18	0,72
34.Sosyal bilgiler dersine uygun hazırlanan performans değerlendirme ölçeğini değerlendirebilirim.	4,30	0,71
35.Öğrencilere özdeğerlendirme formu uygulayabilirim.	4,23	0,79
36.Uygulanan özdeğerlendirme formunu öğrencilerle paylaşırım.	4,27	0,75
Toplam	$\bar{X}=4,21$	

Öğrencilere Sosyal Bilgiler dersine uygun performans görevi verebildikleri ($\bar{X}=4,41$), ünitelerin içeriğine uygun değerlendirme araçları kullanabildikleri ($\bar{X}=4,27$), Sosyal Bilgiler dersine uygun rubriği değerlendirebildikleri ($\bar{X}=4,22$), performans değerlendirme ölçeğini değerlendirebildikleri ($\bar{X}=4,30$), öğrencilere özdeğerlendirme formu uygulayabildikleri ($\bar{X}=4,23$), özdeğerlendirme formunu öğrencilerle paylaştıkları ($\bar{X}=4,27$) görülmektedir. İzleme ve değerlendirme sürecine ilişkin toplam aritmetik ortalama ($\bar{X}=4,21$) dikkate alındığında, araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin kendilerini bu yönde yeterli buldukları görülmektedir.

Tablo 8: Cinsiyet Değişkenine Göre t Testi Sonuçları

Alt Ölçek	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ss	t	P
Yeterlik	Kadın	112	4,06	0,67	-,834	0,405
	Erkek	137	4,13	0,59		
Süreci Planlama-Değerlendirme	Kadın	112	4,03	0,67	0,075	0,948
	Erkek	137	4,04	0,58		
Öğrenme-Öğretme Süreci	Kadın	112	4,32	0,47	0,590	0,556
	Erkek	137	4,23	0,44		
İzleme-Değerlendirme	Kadın	112	4,24	0,67	0,658	0,511
	Erkek	137	4,19	0,56		

Tablo 8’deki bulgulara göre sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersini yürütmelerine ilişkin görüşlerinin yeterlik [$t_{(247)}=-0,834$, $p>0,05$], süreci planlama değerlendirme [$t_{(247)}=0,075$, $p>0,05$], öğrenme-öğretme süreci [$t_{(247)}=0,590$, $p>0,05$] ile izleme-değerlendirme [$t_{(247)}=0,658$, $p>0,05$] boyutlarında cinsiyetlerine göre değişmediği belirlenmiştir. Öğretmenler bu yöndeki görüşleri **tamamen** ve **çok** düzeyinde benimsemektedirler. Ulaşılan bu bulguya göre, öğretmenlerin kendilerini Sosyal Bilgiler dersinde belirtilen boyutlarda yeterli gördükleri söylenebilir.

Tablo 9: Kıdem Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Alt Ölçek	Kıdem	n	$\bar{x}$	ss	F	P	LSD
Yeterlik	8-14 yıl arası	97	3,98	0,65	6,229	0,002	3-2,1
	15-21 yıl arası	66	4,02	0,54			
	22 yıl üzeri	86	4,28	0,62			
Süreci Planlama-Değerlendirme	8-14 yıl arası	97	4,06	0,58	2,702	0,069	-
	15-21 yıl arası	66	3,88	0,68			
	22 yıl üzeri	86	4,11	0,61			
Öğrenme Öğretme süreci	8-14 yıl arası	97	4,26	0,44	7,025	0,001	3-1,2
	15-21 yıl arası	66	4,19	0,49			
	22 yıl üzeri	86	4,44	0,40			
İzleme Değerlendirme	8-14 yıl arası	97	4,22	0,56	4,179	0,016	3-2
	15-21 yıl arası	66	4,05	0,74			
	22 yıl üzeri	86	4,34	0,53			

Tablo 9 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersini yürütmede yeterliklerine ilişkin görüşleri arasında mesleki kıdem değişkeni açısından anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir [$F_{(2-246)}=6,229$, $p < 0,05$]. LSD testi, farklılaşmanın mesleki kıdemi 22 yıl ve üzeri olan öğretmenlerle, mesleki kıdemleri 8-14 yıl ve 15-21 yıl arasındaki öğretmenlerde gerçekleştiğini göstermektedir. Mesleki kıdemi 22 yıl üzeri olan öğretmenlerin bu yöndeki maddelere ilişkin görüşleri **tamamen** ($\bar{x}_{=4,28}$) düzeyinde iken, mesleki kıdemleri 8-14 yıl ($\bar{x}_{=3,98}$) ve 15-21 yıl arasında olan öğretmenlerin görüşleri **çok** ($\bar{x}_{=4,02}$) düzeyindedir. Buna göre öğretmenlerin, mesleki deneyimleri arttıkça kendilerini daha yeterli gördükleri ifade edilebilir.

Benzer şekilde sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinin öğrenme öğretme sürecinin yürütülmesi boyutuna ilişkin görüşlerinin mesleki kıdemlerine göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir [$F_{(2-246)}=7,025$ $p < 0,05$]. Yapılan LSD testi sonucunda farklılığın mesleki kıdemi 22 yıl ve üzeri olan öğretmenlerle, mesleki kıdemleri 8-14 yıl ve 15-21 yıl olan öğretmenler arasında olduğu saptanmıştır. Mesleki kıdemi 22 yıl üzeri ($\bar{x}_{=4,44}$) ve 8-14 yıl olan ($\bar{x}_{=4,26}$) öğretmenler öğrenme öğretme sürecinin yürütülmesi ile ilgili bu maddelere **tamamen** düzeyinde yanıt verirken, mesleki kıdemleri 15-21 yıl olan öğretmenler **çok** ($\bar{x}_{=4,19}$) düzeyinde yanıt vermişlerdir.

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinin izleme ve değerlendirme boyutuna ilişkin görüşleri mesleki kıdemlerine göre farklılık göstermektedir [$F_{(2-246)}=6,229$, $p < 0,05$]. Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda farklılığın mesleki kıdemi 22 yıl üzeri olan öğretmenlerle, 8-14 yıl olan öğretmenler arasında olduğu görülmektedir. Mesleki kıdemi 22 yıl üzeri olan öğretmenler izleme ve değerlendirme boyutuna ilişkin maddelere **çok** ($\bar{x}_{=4,19}$) düzeyinde görüş belirtirken, 8-14 yıl arasında olan öğretmenler **tamamen** ($\bar{x}_{=4,22}$) düzeyinde görüş belirtmişlerdir.

Tablo 10: Mezun Olunan Okul Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Alt Ölçek	Mezun Olunan Okul	n	$\bar{x}$	ss	F	P	LSD
Yeterlik	Eğitim Fakültesi	102	4,18	0,57	5,284	0,002	1-2,4
	Fen Edebiyat Fakültesi	45	3,88	0,69			
	Eğitim Enstitüsü	44	4,30	0,56			3-2,4
	Diğer	58	3,96	0,68			
Süreci Planlama-Değerlendirme	Eğitim Fakültesi	102	4,04	0,65	0,635	0,593	-
	Fen Edebiyat Fakültesi	45	3,94	0,72			
	Eğitim Enstitüsü	44	4,12	0,55			
	Diğer	58	4,02	0,54			
Öğrenme-Öğretme süreci	Eğitim Fakültesi	102	4,30	0,45	0,202	0,224	-
	Fen Edebiyat Fakültesi	45	4,24	0,46			
	Eğitim Enstitüsü	44	4,43	0,41			
	Diğer	58	4,27	0,46			
İzleme-Değerlendirme	Eğitim Fakültesi	102	4,19	0,69	0,813	0,488	-
	Fen Edebiyat Fakültesi	45	4,16	0,63			
	Eğitim Enstitüsü	44	4,34	0,50			
	Diğer	58	4,20	0,54			

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersindeki yeterliklerine ilişkin görüşleri, mezun olunan okul değişkenine göre farklılık göstermektedir [$F_{(3-245)}=5,284$, $p<0,05$]. Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda farklılığın Eğitim Fakültesi ve Eğitim Enstitüsünden mezun olan öğretmenlerle, Fen Edebiyat Fakültesi ve Diğer okullardan mezun olan öğretmenler arasında olduğu görülmektedir. Eğitim Enstitüsünden mezun olan öğretmenler bu maddelere **tamamen** ($\bar{X}=4,30$) düzeyinde yanıt verirken, Eğitim Fakültesi ($\bar{X}=4,18$), Fen Edebiyat Fakültesi ($\bar{X}=3,88$) ve Diğer mezunlar **çok** ($\bar{X}=3,96$) düzeyinde yanıt vermişlerdir. Bu durumda, Eğitim Enstitüleri ve Eğitim Fakültelerinin öğretmen yetiştiren kurumlar olması ve öğrenme öğretme süreçlerinin doğrudan öğretmen yetiştirmeye yönelik olarak düzenlenmesinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde süreci planlama boyutuna ilişkin görüşlerinin mezun olunan okul değişkenine göre farklılık göstermediği görülmektedir [$F_{(3-245)}=0,635$, $p>0,05$]. Öğretmenlerin öğrenme öğretme sürecini planlama boyutuna ilişkin maddelere ilişkin görüşlerinin **çok** düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Araştırma bulgularına göre öğretmenlerin öğrenme öğretme sürecini yürütme boyutuna ilişkin görüşlerinin mezun olunan okul değişkenine göre fark göstermediği görülmektedir [$F_{(3-245)}=0,212$, $p<0,05$]. Öğretmenler bu maddelere **tamamen** düzeyinde görüş bildirmişlerdir. Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinin izleme değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerinin mezun olunan okul değişkenine göre farklılık göstermediği görülmektedir [$F_{(3-245)}=0,813$, $p<0,05$]. Eğitim Enstitüsü mezunları bu maddelere **tamamen** düzeyinde görüş belirtirken, Eğitim Fakültesi, Fen Edebiyat Fakültesi ve Diğer Fakültelerden mezun olan öğretmenler bu maddelere **çok** düzeyinde yanıt vermişlerdir.

Tablo 11: Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre t Testi Sonuçları

Alt ölçek	Sınıf Düzeyi	n	$\bar{X}$	ss	t	p
Yeterlik	4. Sınıf	125	4,16	0,58	1,478	0,141
	5. Sınıf	124	4,04	0,66		
Süreci-Planlama Değerlendirme	4. Sınıf	125	4,06	0,58	0,745	0,457
	5. Sınıf	124	4,00	0,66		
Öğrenme-Öğretme Süreci	4. Sınıf	125	4,30	0,46	0,287	0,752
	5. Sınıf	124	4,31	0,43		
İzleme-Değerlendirme	4. Sınıf	125	4,24	0,67	0,658	0,511
	5. Sınıf	124	4,19	0,56		

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinin yeterlik [$t_{(247)}=1,478$ $p>0,05$] ve öğrenme öğretme sürecini planlama [$t_{(247)}=0,745$, $p>0,05$] boyutlarına ilişkin görüşlerinin sınıf düzeyi değişkenine göre farklılık göstermediği görülmektedir. Öğretmenlerin yeterlik ve öğrenme öğretme süreci ile ilgili maddelere ilişkin görüşlerinin **çok** düzeyinde yoğunlaşmıştır. Araştırma bulgularına göre öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinin öğrenme öğretme sürecine ilişkin öğretmen görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemektedir [$t_{(247)}=0,287$, $p>0,05$]. Öğretmenler öğrenme öğretme süreci ile ilgili bu maddelere **tamamen** düzeyinde görüş belirtmişleridir. Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin izleme ve değerlendirme [$t_{(247)}=0,658$ $p>0,05$] boyutuna ilişkin görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemekle beraber, 4. Sınıf düzeyinde ders veren öğretmenler bu maddelere **tamamen** düzeyinde görüş belirtirken, 5. Sınıf düzeyinde ders veren öğretmenler **çok** düzeyinde görüş belirtmişleridir.

Tablo 12: İl Değişkenine Göre t Testi Sonuçları

Alt ölçek	İl	n	$\bar{X}$	ss	t	p
Yeterlik	Sivas	87	4,12	0,61	0,499	0,618
	Elazığ	162	4,08	0,63		
Süreci Planlama-Değerlendirme	Sivas	87	4,10	0,69	1,237	0,217
	Elazığ	162	3,99	0,58		
Öğrenme-Öğretme süreci	Sivas	87	4,30	0,46	-,232	0,817
	Elazığ	162	4,31	0,44		
İzleme-Değerlendirme	Sivas	87	4,16	0,64	-1,052	0,294
	Elazığ	162	4,24	0,60		

Tablo 12 incelendiğinde öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinin yeterlik [$t_{(247)}=-0,499$, $p>0,05$] ve öğrenme öğretme sürecini planlama [$t_{(247)}=1,237$, $p>0,05$] boyutlarına ilişkin görüşlerinin il değişkenine göre farklılık göstermediği ifade edilebilir. Sivas ve Elazığ İllerinde görev yapan öğretmenlerin yeterlik ve öğrenme öğretme sürecini planlama boyutlarına ilişkin görüşlerinin **çok** düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinin öğrenme sürecini yürütme boyutuna ilişkin görüşlerinin il değişkenine göre farklılık göstermediği görülmektedir [$t_{(247)}=-,232$, $p>0,05$]. Öğretme sürecini yürütme boyutundaki maddelere ilişkin öğretmen görüşleri **tamamen** düzeyindedir. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinin izleme değerlendirme boyutuna ilişkin görüşleri arasında istatistiksel açıdan bir farklılık olmamakla [$t_{(247)}=-1,052$, $p>0,05$] birlikte, Elazığ ilinde görev yapan öğretmenlerin **tamamen** düzeyinde görüş bildirdikleri, Sivas ilinde görev yapan öğretmenlerin **çok** düzeyinde görüş bildirdikleri belirlenmiştir.

Araştırmanın nicel boyutunda öğretmenlere uygulanan ölçeğin dışında, ayrıca araştırmanın nitel boyutunu oluşturan görüşme tekniği de kullanılmıştır. Bu yolla yarı yapılandırılmış üç sorudan

oluşan bir görüşme formu kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması süreci izlenmektedir (Yıldırım&Şimşek, 2005). Ayrıca nitel veri analizinde temel süreçte kodlama yer almaktadır (Kuş-Saillard, 2009). Bu nedenle çalışmalara modelleme çalışmasında temalar arasındaki bağlantılar dikkate alınmıştır. Çalışma bu basamaklar dikkate alınarak yürütülmüştür. Bulgular frekans dağılımlarına göre tablolaştırılıp, öğretmenlerin görüşlerinden alıntılar yapılarak yorumlanmıştır. Araştırmanın amacı çerçevesinde öğretmenlere yöneltilen ilk soru “*Öğretiminde en çok güçlük çektiğiniz dersler hangileridir? Buna ilişkin gerekçeleriniz nelerdir?*” biçimindedir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri cevaplardan elde edilen görüşler Tablo 13’de özetlenmiştir.

Tablo 13: Öğretmenlerin Öğretiminde En Çok Güçlük Çektikleri Derslere İlişkin Görüşleri

Öğretiminde En Çok Güçlük Çekilen Dersler	f
Fen ve Teknoloji	28
Matematik	28
Sosyal Bilgiler	24
Müzik	19
Görsel Sanatlar	18
Beden Eğitimi	13
Türkçe	3
Bilişim Teknolojileri	2
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	2

Tablo 13’te görüldüğü gibi öğretmenler sırasıyla en çok Fen ve Teknoloji, Matematik ve Sosyal Bilgiler derslerinde güçlük çektiklerini belirtmişlerdir. Bu dersleri Müzik ve Görsel Sanatlar, Beden Eğitimi izlemektedir. Öğretmenlerin Türkçe, Bilişim Teknolojileri ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde fazla zorlanmadıkları da gözlenen bir başka durumdur.

Öğretmenlerin en fazla güçlük çektikleri ilk iki dersin sayısal nitelikte olması dikkat çekmektedir. Sosyal Bilgiler sözel nitelikteki dersler arasında en çok zorluk çekilen bir ders olarak görülmektedir. Öğretmenlerin bu konuya ilişkin görüşlerinden bazıları şunlardır;

- “Fen ve Teknoloji dersinin sayısal bir nitelik taşıması zaman zaman zorlanmama yol açmaktadır.”
- “Fen ve Teknoloji dersinde deneyler özel uzmanlık gerektirmektedir.”
- “Fen ve Teknoloji dersinde her deneyi yapamıyorum. Çünkü bu özel bir bilgi ve birikim gerektiriyor. Bazılarını sadece anlatıp geçmek zorunda kalıyorum.”
- “Matematik konuları beni de bazen zorlamaktadır.”
- “Öğrencilerin matematiğe ilişkin sorularına cevap vermeden önce üzerinde uzun uzun düşündüğüm anlar olmaktadır.”
- “Bazen matematik sorularını çözerken zorlanıyorum.”
- “Sosyal Bilgiler dersinin zannedildiğinden daha zor ve karmaşık olduğunu düşünüyorum.”
- “Sosyal Bilgiler dersi hem Coğrafya, hem Tarih hem de Sosyoloji bilgisi gerektirmektedir. Bu işin hakkını vermek çok kolay değildir.”
- “Sosyal Bilgiler kitapta yazılanları öğrenciye aktarmaktan ibaret değildir. Öğretmenin birden fazla alanda donanım sahibi olması gerekiyor.”
- “Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinin gerektirdiği donanıma sahip olmaları için bu derse özel önem vermeleri gerekiyor. Bu konuda ciddi eksikliklerimizin olduğunu düşünüyorum.”

Öğretmenlerin öğretiminde en çok güçlük çektikleri derslere ilişkin görüşleri toplu biçimde değerlendirildiğinde, özellikle Fen ve Teknoloji, Matematik ve Sosyal Bilgiler derslerinin özel uzmanlık gerektirdiğini vurguladıkları görülmektedir. Fen ve Teknoloji ile Matematik dersleri sayısal yönleriyle öğretmenleri zorlarken, Sosyal Bilgiler dersinin zannedildiğinden de fazla çaba ve hazırlık gerektirdiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, Sosyal Bilgiler dersini etkili biçimde vermek için birden fazla alanda bilgi sahibi olunması gerektiği yönündeki görüş de dikkat çekmektedir. Nitekim bu yönde bir öğretmen de “Sosyal Bilgiler dersinin hakkını vermek tek bir alana ait bilgiyle olmaz. Öğretmenin yeterli düzeyde Coğrafya, Tarih ve Sosyoloji bilmesi zorunludur” diye vurgu yapmıştır. Bu durum Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde güçlük yaşanmasını ortaya koyan nedenler arasında düşünülebilir.

Öğretmenlerin “Hangi derslerin 4. ve 5. sınıflarda branş öğretmenleri tarafından verilmesini öneriyorsunuz? Gereçekleriniz nelerdir” sorusuna ilişkin cevapları Tablo 14’te görülmektedir.

Dersler	F
Fen ve Teknoloji	32
Matematik	30
Sosyal Bilgiler	29
Müzik	22
Görsel Sanatlar	19
Beden Eğitimi	12
İngilizce	9
Türkçe	4
Rehberlik	2
Bilişim Teknolojileri	2
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	2

Tablo 14 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin branş öğretmenleri tarafından verilmesini istedikleri dersler arasında ilk üç sırayı Fen ve Teknoloji, Matematik ve Sosyal Bilgiler derslerinin yer aldığı görülmektedir. Bunları Müzik, Görsel Sanatlar ve Beden Eğitimi dersleri izlemektedir. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinin neden branş öğretmenleri tarafından verilmesi gerektiğine ilişkin görüşlerinin bir kısmı şöyledir;

- “Sosyal Bilgiler dersinde küre, harita ve diğer görselleri etkili biçimde kullanmak ciddi bir hazırlığı gerektirmektedir. Bunu en iyi alan öğretmeni yapabilir.”
- “İyi vatandaş yetiştirmek istiyorsak Sosyal Bilgiler dersi, dersin hakkını verecek kişiler tarafından verilmelidir. Bunu en iyi Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yapabileceğini düşünüyorum.”
- “Sosyal Bilgiler dersinin branş öğretmenleri tarafından verilmesi bizim de yükümüzü hafifletecektir. Böylece biz okuma yazma öğretiminde kendimizi daha iyi geliştirecek ve buna etkili zaman ayırabileceğiz.”
- “Sosyal Bilgiler dersinin bu alanda yetişmiş öğretmenler tarafından verilmesi daha yararlı olacaktır.”
- “Bilgi o kadar hızlı değişmektedir ki her değişikliği takip etmekte zorlanıyorum. Farklı alanlardaki değişiklikleri izlemek yerine belirli bir alanda yoğunlaşmak daha iyi. Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersinin branş öğretmenleri tarafından verilmesi daha etkili olabilir.”

Katılımcıların Sosyal Bilgiler dersinin branş öğretmenleri tarafından verilmesine ilişkin görüşlerine bakıldığında, Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan araç-gereçlerin özel bir bilgi gerektirdiğine vurgu yapıldığı görülmektedir. Ayrıca öğretmenler bu yolla yüklerinin hafifleyeceğini ve okuma-yazma öğretimine daha etkili zaman ayırabileceklerini belirtmektedirler. Bu doğrultuda bir

öğretmen de şu yönde bir görüş belirtmiştir; “Okuma yazma öğretimi zaten yeterince zamanımızı almakta ve bizi epey uğraştırmaktadır. Bazı derslerin branş öğretmenleri tarafından verilmesi bizi rahatlatacaktır.”

Öğretmenlere yöneltilen üçüncü soru ise “*Sınıf öğretmenlerinin sadece 4. ve 5. sınıfları okutmaları hakkındaki görüşleriniz nelerdir?*” biçimindedir. Buna ilişkin öğretmen cevapları Tablo 15’te özetlenmiştir.

Görüşler	f
Uygun ve Yararlı	20
Uygun Değil	11
Yararlı olabilir ama eksiklikler çıkabilir	5

Sınıf öğretmenlerinin sadece 1., 2. ve 3. sınıfları okutmaları hakkında ne düşündüklerine yönelik bir soru sorulmuştur. Öğretmenlerin önemli bir kısmı (n=20) bu durumun “uygun ve yararlı” olacağını vurgularken bir kısmı da “uygun olmayacağını” (n=11) belirtmiştir. Sınıf öğretmenlerinin 1. 2. 3. Sınıfları okutmalarının faydaları olabileceği gibi eksik yönleri olabileceğini düşünen (n=5) öğretmenlerin de olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri cevapların bazıları aşağıda sıralanmıştır. Örneğin bu durumun uygun olacağını düşünen bir öğretmen görüşünü şu şekilde ifade etmektedir.

- “*Sınıf öğretmenlerinin 1. 2. 3. Sınıfları okutmaları uygulamasının faydalı olacağına inanıyorum. 4. ve 5. sınıflarda derslere branş öğretmenlerinin girmesinin öğrencileri ikinci kademeye daha iyi hazırlayacağı düşüncesindeyim*”

Görüldüğü gibi derslerin 4. 5. Sınıflardan itibaren branş öğretmenleri tarafından verilmesinin, öğrencilerin ilköğretim ikinci kademeye uyum sağlamalarını kolaylaştıracağı belirtilmektedir.

Bir başka öğretmen konuya ilişkin görüşlerini sınıf içerisinde disiplini daha iyi sağlayabilme çerçevesinde ele alarak şunu ifade etmiştir;

- “*Katılıyorum. Özellikle 4. , 5. sınıfta okuyan öğrenciler ergenlik dönemine geçiş yaşadıkları için sınıf içinde sorunlar yaşıyor. Aynı öğretmenle 5. yıl birlikte olmaktan dolayı otoriteye saygı azalıyor*”.

Branş derslerinin o alanın eğitimini almış kişiler tarafından verilmesinin daha uygun olacağını belirten bir öğretmenin görüşleri ise şu şekildedir;

- “*Bence daha iyi olur 1., 2. ve 3. sınıflarda öğrenci okula alışma ve temel konuları öğrenme aşamasında olduğu için hep aynı öğretmenle bunu yapması daha uygun olur. 4. ve 5. sınıflarda ise derslerin farklılaşmasından dolayı sınıf öğretmenlerinin tüm derslerde aynı performansı göstermesi düşünülemez. Bu yüzden branşlaşmaya gidilmeli. Sınıf öğretmeni her konuda ve her derste her şeyi bilemez*”.

Ancak bu görüşleri benimsemeyen ve aksi yönde görüş belirten öğretmenler de vardır. Nitekim bir başka sınıf öğretmenin konuya ilişkin yorumu şöyledir;

- “*Sınıf öğretmeni sadece eğitim, okuma-yazma öğretimi, Türkçe ve Matematik derslerinde temel kazanımları veren bir öğretmen değildir. Aynı zamanda çoğu uygun bilgileri takip edebilen ve kendini yenileyecek öğrencilere bu konudaki kazanımları en iyi şekilde verebilen öğretmenlerdir. 4. sınıftan itibaren bütün öğretmenlerin branş öğretmeni olması öğrencilere ağır gelebilir. Çünkü yaş grubu itibari ile seviyeye uygun eğitim öğretim veren öğretmenler sınıf öğretmenleridir*”

Branş öğretmenlerinin eğitim öğretim faaliyetlerini ilköğretim 4. ve 5. Sınıf öğrencilerinin seviyelerine uygun olarak gerçekleştiremeyecekleri görüşü belirtilmiştir.

Bu görüşü destekler nitelikte bir öğretmen konu ile ilgili görüşünü şu şekilde ifade etmektedir.

- *“Öğrenciyi yakından tanımak davranışları olumlu yönde değiştirmek için gereklidir. Branş öğretmenleri birden çok sınıfın dersine girdiklerinden öğrencinin kişilik gelişimini takip edememektedir. Bu durum öğrencilerin bilgisini arttırabilir. Ama en önemli konu olan davranış bozukluklarının olumsuz ve kalıcı olmasına neden olabilir”.*

Görüldüğü gibi, sınıf öğretmenlerinin bir kısmı sürekli olarak aynı sınıfta ders vermelerinden dolayı, farklı sınıflarda ders veren branş öğretmenlerine göre öğrencileri daha iyi tanıyacakları konusunu vurgulayarak, 4. ve 5. Sınıflarda da derslerin sınıf öğretmenleri tarafından verilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma ile elde edilen bulgular incelendiğinde çalışma kapsamında yer alan öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler dersini yürütmekte yeterlik, öğrenme öğretme sürecini planlama değerlendirme, öğrenme öğretme sürecini yürütme, öğrenci başarısını izleme değerlendirme boyutlarında kendilerini yeterli buldukları belirlenmiştir. Benzer şekilde Öztürk, Deveci ve Karaduman (2007) tarafından sınıf öğretmeni adayları üzerinde yapılan bir çalışmada, sınıf öğretmeni adaylarının kendilerini Sosyal Bilgiler programının benimsediği yaklaşımları bilme, programda yer alan içerik, öğrenme-öğretme ve değerlendirme süreçleri bakımından yeterli gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Yanpar Yelken (2006) tarafından yapılan, sınıf öğretmeni adaylarının, Sosyal Bilgiler dersinde sürece dayalı değerlendirmeyi esas alan tamamlayıcı değerlendirme anlayışı ile ilgili görüşlerinin alındığı çalışmada, öğrencilerin bu kavramı olarak doğru anladıkları, geleneksel değerlendirme anlayışı ile karşılaştırma yaparak üstün ve zayıf yönlerini bildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayten (2006) Sosyal Bilgiler programının etkili ve verimli uygulanabilmesi için sınıf öğretmenlerinin mesleki yeterliğe sahip olma durumları ile ilgili görüşlerinin kısmen düzeyinde olduğunu belirlemiştir. Kırtay'ın (2007) 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler öğretiminde karşılaşılan problemler konulu araştırmasında öğretmenler, programın genel hedeflerine ulaşması konusunda olumlu görüş bildirirken, karşılaşılan sorunları programın tam olarak tanıtılmaması, sınıfların kalabalık olması, etkinlikler için verilen sürenin az olması ve öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyinin yetersiz olması şeklinde sıralamışlardır. Yapılan bazı araştırmalarda sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinin öğretimiyle ilgili öğretim yöntemlerini bildiği, ancak bu yöntemlerden sadece belirgin bir kaç yöntemi kullandıkları tespit edilmiştir (Kan, 2006; Taşkaya ve Bal, 2009).

Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler dersini yürütmekte yeterlik, öğrenme öğretme sürecini planlama değerlendirme, öğrenme öğretme sürecini yürütme, öğrenci başarısını izleme değerlendirme boyutlarında ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine göre farklılaşmadığı, her iki grupta bulunan öğretmenlerin de kendilerini yeterli gördükleri görülmektedir. Akgül (2006) araştırmasında sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretiminde yöntem kullanma düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı ortaya koymuştur. Kalaycıoğlu (2007) sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler programına ilişkin görüşlerine yer verdiği çalışmasında öğretmenlerin bu dersin işlenişi ile ilgili görüşlerinin cinsiyetlerine göre farklılık göstermediğini belirlemiştir.

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunları sınıfların kalabalık olması, araç ve materyal eksikliği, öğretim materyallerinin etkili olarak kullanılmayışı, derse ayrılan sürenin yetersiz olması, öğrencilerin derse karşı ilgisizliği olarak belirtmiştir. Bununla birlikte öğretmenlerin görüşleri yeterlik, öğrenme öğretme süreci, izleme değerlendirme boyutlarında kıdem değişkeni açısından farklılaşmaktadır. Yeterlik ve öğrenme öğretme sürecine ilişkin farklılığın mesleki kıdemi 22 yıl üzeri olan öğretmenlerle, 8-14 yıl ve 15-21 yıl olan öğretmenler arasında olduğu, mesleki kıdemi 22 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin kendilerini diğer gruptaki öğretmenlere göre daha yeterli gördükleri belirlenmiştir. İzleme ve değerlendirme boyutunda ise mesleki kıdemi 22 yıl üzeri olan öğretmenlerin kendilerini kıdemi 15 -21 olan öğretmenlere göre daha yeterli buldukları görülmektedir.

Öğretmenlerin mesleki deneyimleri arttıkça Sosyal Bilgiler öğretimi konusunda kendilerini daha yeterli gördükleri söylenebilir. Günay (2006) araştırmasında sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretiminde değerlendirme araç ve yöntemlerinin kullanılma sıklığına ilişkin beklentilerinin öğretmenlerin mesleki kıdemlerin göre farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada kıdemi 0-20 yıl arası olan öğretmenlerin beklentilerinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlardan farklı olarak Dikmen (2008) tarafından yapılan çalışmada 4. ve 5. Sınıf düzeyinde ders veren sınıf öğretmenlerinin geleneksel ölçme ve değerlendirme ve alternatif değerlendirme alanında sahip oldukları yeterlik puanlarının kıdem düzeylerine göre anlamlı bir fark göstermediği ortaya konulmuştur.

Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersini yürütmelerine ilişkin görüşlerinin mezun olunan okul değişkenine göre yeterlik boyutunda farklılaştığı görülmektedir. Eğitim Fakültesi ve Eğitim Enstitülerinden mezun olan öğretmenler Sosyal Bilgiler dersini yürütme konusunda kendilerini diğer okullardan mezun olan öğretmenlere göre daha yeterli görmektedirler. Bu durumda Eğitim Fakülteleri ve Eğitim Enstitüleri'nde öğrenme öğretme süreçlerinin doğrudan öğretmen yetiştirmeye yönelik olarak düzenlenmiş olmasının etkili olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin görüşlerinin ders verilen sınıf düzeyine göre farklılık göstermediği görülmektedir. Her iki grupta yer alan öğretmenler kendilerini Sosyal Bilgiler öğretimi konusunda yeterli görmektedirler. Benzer şekilde öğretmen görüşleri görev yapılan il değişkenine göre de farklılık göstermemektedir. Her iki ilde görev yapan öğretmenler Sosyal Bilgiler dersini yürütme konusunda kendilerini yeterli görmektedirler.

Araştırma kapsamında yer alan 36 öğretmene yöneltilen nitel sorulara verilen cevaplar incelendiğinde öğretiminde en çok güçlük çektikleri dersin Fen ve Teknoloji dersi olduğu bu dersi sırasıyla Matematik ve Sosyal Bilgiler derslerinin izlediği görülmektedir. Müzik, Görsel Sanatlar ve Beden Eğitimi dersleri de sınıf öğretmenlerinin öğretiminde güçlük çektiği dersler arasında yer almaktadır. Benzer olarak Doğan'ın (2004) çalışmasında sınıf öğretmenleri 4. sınıftan itibaren Türkçe, Matematik, İngilizce, Din Kültürü, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi, Müzik, Resim ve Beden Eğitimi gibi derslere branş öğretmenlerinin girmesini istemektedirler. Doğru'nun (2000) yapmış olduğu araştırma da 4. ve 5. sınıflarda öğretmenleri ders yüklerinin çok fazla olduğunu ve bu sınıflarda hızlı bir branşlaşma gerektiğini ifade etmişlerdir. Akgül de (2006) araştırmasında hem konuların uzmanlık gerektirecek derecede zorlaştığını, hem de sınıf öğretmenin üzerindeki ders sayısı yükünün fazla olmasından dolayı, ilköğretimde 4. ve 5. sınıflardan itibaren Sosyal bilgiler dersi ve birçok ders için ciddi anlamda bir branşlaşmaya gidilmesi gerekliliğini savunmaktadır. Bu bulguların aksine Kırtay'ın(2007) çalışmasında öğretmenler Sosyal Bilgiler dersini branş öğretmenlerinin okutmasına gerek olmadığı, sınıf öğretmenleri tarafından okutulması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Yazıcı da (2001) Sosyal Bilgiler dersinin branş öğretmenleri tarafından verilmemesinden dolayı istenilen başarının elde edilmediği sonucuna varmıştır.

Araştırmada yer alan öğretmenlerin görüşleri değerlendirildiğinde özellikle Fen ve Teknoloji dersi ile Sosyal Bilgiler dersinin uzmanlık gerektiren dersler olduğunu, bu yüzden de öğretiminde güçlük çektiklerini belirttikleri görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersinin içerisinde birden fazla disipline ait bilgilerin yer alması öğretmenlerin farklı konu alanlarına ait bilgilere sahip olmalarını zorunlu kılmaktadır. Öğretmenler öğretiminde güçlük çektikleri bu derslerin branş öğretmenleri tarafından verilmesinin yararlı olacağını, kendilerinin sorumlulukları azalacağı için, okuma yazma öğretimi konusunda kendilerini geliştirme imkanı bulacaklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler özellikle Sosyal Bilgiler dersinde araç gereç kullanımının ciddi bir hazırlık gerektirdiğini, iyi bir yurttaş yetiştirmenin hedeflendiği bu dersin branş öğretmenleri tarafından okutulmasının daha faydalı olacağını düşünmektedirler. Sınıf öğretmenlerinin 1.2.3 sınıfları okutmaları ile ilgili olarak öğretmenlerin bir kısmı böyle bir uygulamanın yararlı olacağını belirtirken bir kısmı da uygun olmayacağını ifade etmiştir. Sınıf öğretmenlerinin 1.2.3. sınıfları okutmalarının yararlı olacağını düşünen öğretmenler, 4. ve 5. Sınıftan itibaren derslere branş öğretmenlerinin girmesinin öğrencilerin ikinci kademeye hazırlanması, sınıf içi disiplinin sağlanması, derslerin daha etkili bir şekilde yürütülmesi açısından daha iyi olacağına vurgu yapmışlardır. Bu şekilde bir uygulamanın yararlı olmayacağını düşünen öğretmenler ise branş öğretmenlerinin birden çok sınıfta ders verdikleri için öğrencileri yeterince tanımlarının mümkün olmayacağını, 4. 5. Sınıf öğrencilerin seviyelerine inmelerinin zor olacağını gerekçe olarak göstermişlerdir.

Araştırma ile elde edilen bulgular çerçevesinde şu önerilerde bulunmaktadır.

1. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin kendilerine uygulanan ölçek maddelerine Sosyal Bilgiler dersini yürütmeye yeterli olduklarını belirtmiş olmakla beraber, kendilerine yöneltilen açık uçlu sorulara verdikleri cevaplarda bu alanda çeşitli sorunlar yaşadıklarını vurgulamışlardır. Bu nedenle İlköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi, sınıf öğretmenleri yerine Sosyal Bilgiler eğitimi almış olan öğretmenler tarafından verilmelidir.

2. Sınıf öğretmenlerinin sadece 1., 2. ve 3. sınıflarda ders vermeleri ile bu yönde daha etkili olmaları sağlanabilir.

3. Benzer araştırmaların il merkezleri dışında, fiziksel altyapısı, teknik donanımları ve laboratuvar imkânları daha zayıf olan okullarda ve mesleğe yeni başlayan öğretmenler üzerinde yapılmasında yarar bulunmaktadır. Mevcut araştırma il merkezlerinde yapıldığından doğal olarak fiziksel donanım açısından iyi olan okullarda ve deneyimli öğretmenler üzerinde çalışılmıştır. Fiziki donanım açısından daha yetersiz olan okullar ile daha az deneyimli sınıf öğretmenleri üzerinde yapılacak çalışmalar farklı sonuçlar verebilir.

4. Konuya ilişkin öğretmen görüşlerinin yanı sıra, öğrenci görüşleri de alınmalıdır. Özellikle Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ders verdiği ilköğretim 2. Kademe öğrencilerinin, ilköğretim 1. Kademe sınıf öğretmenlerinden aldıkları Sosyal Bilgiler dersinin etkililiğine ilişkin görüşlerinin karşılaştırmalı olarak alınması konuya ilişkin yaşanan sorunları daha iyi ortaya koyacaktır.

5. Sosyal Bilgiler dersinde gözleme dayalı çalışmalar da yapılmalıdır. Bu yolla daha uzun bir süreli araştırma yaparak daha derinlemesine ve farklı sonuçlara ulaşılabilir.

KAYNAKLAR

- Akgül, N. İ. (2006). Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullandıkları Yöntemler Karşılaştıkları Sorunlar. Basılmamış yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Niğde.
- Ayten, P. (2006). İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Dersini Yürüten 4. ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına İlişkin Görüşleri. Basılmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Barth, J.L. ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretimde Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Yök Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Eğitimi.
- Bartlett, M. S. (1950). Test of significance in factor analysis. *British Journal of Educational Psychology, Statistical Section*, 3, 77-85.
- Bilgili, A.S. (2006). Geçmişten Günümüze Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. (Edt. İsmail Hakkı Demircioğlu).3-56 Ankara: Hegem Yayınları.
- Brewer, J. & Hunter, A. (1989). *Multimethod research: A synthesis of styles*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Büyüköztürk, Ş. (2003). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*.(3.baskı). Ankara: PegemA yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2003). *Research design: Quantitative, qualitative and mixed method approaches*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Dikmen, F. (2008). Sosyal Bilgiler Dersi 2005 Öğretim Programının Değerlendirme Boyutuna Dair 4. ve 5. Sınıf Öğretmen Görüşleri. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Doğan, C. (2004). Sınıf Öğretmenlerinin Derslere İlişkin Görüşleri ve Tercih Ettikleri Öğretim Yöntemleri: İstanbul Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(2), 193-203.
- Doğanay, A. (2005). Sosyal Bilgiler Öğretimi, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (Edt: Cemil Öztürk-Dursun Dilek).18-50. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*. Yıl 5. Sayı 2.
- Doğru, M. (2000). *Fen Bilgisi Öğretiminde Kullanılan Yöntemlerde Karşılaşılan Sorunlar*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erden, M.(1998). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: Alkım Yayıncılık.
- Field, A. (2000). *Discovering statistics using SPSS for Windows*. London:Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.

- Gençtürk, E ve Sarpkaya, G. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yeterlikleri. *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Edt. Mustafa Safran). 48-64. Ankara: PegemA Akademi.
- Gömlüksiz, M. N., Kan, A.Ü. ve Biçer, S. (2010). Sınıf öğretmenlerinin fen ve teknoloji dersini yürütmeye yönelik özyeterlilikleri. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 34(2), 21-30.
- Günay, İ. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Değerlendirme Araç ve Yöntemlerin Kullanılma Sıklığına İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Algı ve Beklentileri. Basılmamış yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Denizli.
- Güven, İ. (2005). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Gelişim ve Yeterlikleri. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*. 5. yayim.meb.gov.tr/dergiler/index-arsiv1.htm 12 Haziran 2010.
- Kan, Ç. (2006). Etkili sosyal bilgiler öğretimi arayışı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 12(2), 537-544.
- Kalaycıoğlu, E. (2007). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Basılmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler* (10. Baskı), Ankara: Nobel.
- Kaymakçı, S. (2010). Yeni Sosyal Bilgiler Programı Neler Getirdi? *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. www.gefad.gazi.edu.tr. 20 Temmuz 2010.
- Kırtay, A. (2007). 2005-2006 Öğretim Yılı 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Uygulanmasında Karşılaşılan Problemler ve Çözüm önerileri. Basılmamış yüksek lisans tezi. Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kars.
- Kuş-Saillard, E. (2009). *NVIVO 8 ile Nitel Araştırma Projeleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- MEB, (2008). *Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri*. Ankara: OYEGM
- MEB. (2005). *Sosyal Bilgiler 4.-5. Sınıf Programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- National Council for Social Studies. (1994). Expectations of excellence: Curriculum standarts for social studies. Wahington, DC.
- NCSS. (2010). Curriculum standarts for social studies: I. Introduction. <http://www.socialstudies.org/standards/introduction> adresinden 27 Ağustos 2010 tarihinde alınmıştır.
- Özdamar, K. (1999). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*. 2. Baskı. Eskişehir: Kaan Kitapevi.
- Özdemir, M, S. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Değerlendirilmesi. *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (Edt. Mustafa Safran). 18-44. Ankara: PegemA Akademi.
- Öztürk, C. (2009). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinler Arası Bir Bakış. *Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım*. 1-31. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C., Deveci, H ve Karaduman, H. (2007). Sınıf öğretmeni adaylarının Sosyal Bilgiler Programına İlişkin Özyeterlilik Algıları. *VI. Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde. (s. 152-159) Eskişehir.
- Purtul, İ. (2005). *Yeni Öğretim Sistemi*. İstanbul: Zambak Yayınları.
- Safran, M. (2004). İlköğretim Programlarında Yeni Yaklaşımlar Sosyal Bilgiler (4. 5. Sınıf). *Bilim ve Aklın Işığında Eğitim Dergisi*. Yıl 5 sayı 54-55.
- Tanrıöğen, A. (2006). Hayat bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Etkili Vatandaş Yetiştirme. *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (Edt. Abdurrahman Tanrıöğen). 12-21. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Taşkaya, S, M., Bal, T. (2009). Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Yöntemleri Hakkındaki Görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*. 27, 173-185.
- Tatar, M. (2004). Etkili Öğretmen. *Yüzcüncüyıl Üniversitesi Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi*, II (1).1-12. <http://efdergi.yyu.edu.tr>. 30 Ağustos 2010
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tok, H. ve Bozkurt, A. (2010). Sınıf Öğretmenlerinin 1. 2. 3. Sınıflar İçin Ayrı ve 4. 5. Sınıflar İçin Ayrı Yetiştirilmeleri Konusunda Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 9 (2), 759 -778.
- Yanpar, Yelken, T. (2006). İlköğretim Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyal Bilgiler Dersinde Tamamlayıcı Değerlendirme Yaklaşımı Konusundaki Görüşleri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*.2, 58-75.
- Yaşar Ş. ve Gürdoğan Bayır, Ö. (2010) "İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Bakış Açısıyla Sosyal Bilgiler", 9. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu (20- 22 Mayıs 2010)*, Elazığ, s. 73-78.
- Yazıcı, A. İ. (2001). İlköğretim Okulları birinci ve ikinci kademe Sosyal Bilgiler Öğretiminin Çeşitli değişkenler Açısından İncelenmesi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.
- Yazıcı, H. ve Koca, K. (2008). Sosyal bilgiler öğretimi programı. *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Edt. Bayram TAY&Adem ÖCAL). 22-36. Ankara: PegemA Akademi.
- Yerlikaya, O., Öner, Ü. (2009). Sınıf öğretmenliği Programında Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretimi Konusundaki Yeterliliklerine İlişkin Görüşleri. *VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu*. Osman Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eskişehir.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.